

Молодь і ринок

ЩОМІСЯЧНИЙ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ЖУРНАЛ

№ 4 (159) квітень 2018

Видається з лютого 2002 року

УДК 051 Журнал внесено в оновлений перелік фахових видань з педагогічних наук рішенням Атестаційної колегії Міністерства освіти і науки України (наказ №1328 від 21.12.2015 р.)
Засновник і видавець: Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
Україна, 82100, Львівська область, Дрогобич, вул. Івана Франка, 24
Видання зареєстровано в Міністерстві юстиції України.
Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації:
Серія КВ №12270–1154 ПР від 05.02.2007 р.

ISSN 2308-4634 Журнал 5 червня 2013 року зареєстровано в Міжнародному центрі періодичних видань (ISSN International Centre, м. Париж).
“Молодь і ринок” індексується у таких базах даних: Polish Scholarly Bibliography (PBN);
Index Copernicus (ICV 2016: 49.83).
3 червня 2013 року журнал співпрацює з Академією Полонійною у Ченстохові, Польща.

Шеф-редактор

Надія СКОТНА, *д.філос.н., професор*

Головний редактор

Наталія ПРИМАЧЕНКО, *к.пед.н., член Національної спілки журналістів України*

Редакційна колегія:

Надія СКОТНА, *д.філос.н., професор*

Фабіан АНДРУШКЕВИЧ, *д.пед.н. (Польща)*

Микола СВТУХ, *д.пед.н., професор, академік НАПН України*

Ірина ЗВАРИЧ, *д.пед.н., старший науковий співробітник*

Володимир КЕМІНЬ, *д.пед.н., професор*

Микола КОРЕЦЬ, *д.пед.н., професор, академік АН ВО України,*

член Національної спілки журналістів України

Анджей КРИНЬСЬКІ, *к.с. прелат, проф. др. (Польща), академік АН ВО України*

Іван МИХАСЮК, *д.е.н., професор, академік*

Леонід ОРШАНСЬКИЙ, *д.пед.н., професор*

Олег ПАДАЛКА, *д.пед.н., професор, академік АН ВО України*

Микола ПАНТЮК, *д.пед.н., професор*

Інна РОМАЩЕНКО, *к.пед.н.*

Олег ТОПУЗОВ, *д.пед.н., професор, член Національної спілки журналістів України*

Марія ЧЕПІЛЬ, *д.пед.н., професор, академік АН ВО України,*

Заслужений діяч науки і техніки України

Олександр ШПАК, *д.пед.н., професор, академік АН ВО України*

член Національної спілки журналістів України

Адреса редакції: Україна, 82100, Львівська область, Дрогобич, вул. Івана Франка, 24
Тел., (068) 502-45-49; e-mail: vachevsky@meta.ua; веб-сайт: <http://mr.dspu.edu.ua>

Рекомендовано до друку вченою радою Дрогобицького державного педагогічного університету
(протокол №4 від 22.03.2018 р.)

Посилання на публікації “Молодь і ринок” обов’язкові

Редакція приймає замовлення на випуск тематичного номера або окремого розділу за кошти замовника.

Редакція приймає замовлення на розміщення реклами.

Редакція зберігає за собою право скорочувати і виправляти матеріали. Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди, а не погляди редакції.

За достовірність фактів, цитат, власних імен, географічних назв, статистичних даних та інших відомостей відповідають автори публікацій.

Підписано до друку 02.04.2018 р. Ум. друк. арк. 17,22.

Папір офсетний. Друк офсетний. Наклад 100 прим. Формат 60 x 84 1/8. Гарнітура Times New Roman.

Віддруковано у поліграфічній фірмі “ШВИДКОДРУК”

82100, Львівська обл., м. Дрогобич, вул. Данила Галицького, 1

тел.: (0324) 41-08-90

Молодь і ринок

№4 (159) квітень 2018

ЗМІСТ

Наталія Муқан, Ірина Миськів, Марія Запотічна Асиміляція в освіті корінних народів Канади.....	6
Сергій Ящук Концептуальні основи професійної підготовки майбутніх викладачів загальнотехнічних дисциплін та методики навчання технологій.....	10
Наталія Арістова Актуалізаційно-ціннісний компонент професійної суб'єктності майбутніх філологів.....	15
Ірина Гириловська Моніторинг якості професійної підготовки майбутніх кваліфікованих робітників як педагогічна проблема.....	21
Ірина Пастирська, Ольга Якимович Інтегративний підхід до навчального процесу в контексті соціалізації майбутніх фахівців технічного профілю... ..	26
Любов Манюк, Наталія Кучумова Модернізація підготовки майбутніх лікарів в університетах США.....	31
Марія Багрій Становлення національної ідентичності та виховання національно-свідомої особистості у Західній Україні кінця XVIII ст. – 1939 р.....	35
Ярослав Слуцький Соціалізація студентів коледжу за допомогою участі у волонтерській діяльності.....	41
Сергій Карасевич Моніторинг готовності майбутніх учителів фізичної культури до фізкультурно-спортивної роботи у загальноосвітніх навчальних закладах.....	45
Юлія Корницька Роль та місце тестування в навчанні іноземних мов.....	52
Сергій Гуков Моделювання процесу виховання духовно-моральних цінностей у студентів гуманітарних спеціальностей засобами художньої літератури.....	57
Ірина Бардус Методика фундаменталізованого навчання об'єктно-орієнтованому програмуванню майбутніх фахівців у галузі інформаційних технологій.....	64
Катерина Біницька Професійна підготовка майбутніх учителів початкової освіти в університетах Чеської Республіки.....	70

**МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ВИХОВАННЯ ДУХОВНО-МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У
СТУДЕНТІВ ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

2. Bepalko, V. P. (1995). *Pedagogika i progressivnyie tehnologii obucheniya* [Pedagogy and progressive technologies of teaching]. Moscow.: IRPO MO, 336 p. [in Russian].
3. Bulah, I. E. (2006). *Stvoryuemo yakisniy test* [Creating a qualitative test]. Kyiv: Mayster-klas, 160 p. [in Ukrainian].
4. Efremova, N. F. (2007). *Testoviy kontrol v obrazovanii* [Test control in education]. Moscow: Logos, 368 p. [in Russian].
5. Mayorova, N. L. (2000). *Testirovanie kak pedagogicheskoe sredstvo izmereniya uspeshnosti obucheniya* [Testing as a pedagogical means of the learning success measuring]. *Candidate's thesis*. Yaroslavl, 216 p. [in Russian].
6. Turikova, E. A. (2016). *Lingvodidakticheskoe testirovanie kak sredstvo obuchayushchego kontrolya* urovnya sformirovannosti obscheuchebnyih i professionalnyih kompetentsiy studentov-nefilologov [Linguodidactical testing as a means of training control for the general educational and professional competences formation level of non-philological students]. *Candidate's thesis*. Moscow, 200 p. [in Russian].
7. Fetisov, V. S. (2011). *Kompyuterni tehnologii v testuvanni* [Computer technology in testing]. Nizhin: Lisenko M.M. Publ., 140 p. [in Ukrainian].
8. Chelyishkova, M. B. (2002). *Teoriya i praktika konstruirovaniya pedagogicheskikh testov* [Theory and practice of developing pedagogical tests]. Moscow: Logos, 432 p. [in Russian].
9. Available at: <http://www.softportal.com/software-1131-unitest-system.html> [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 02.03.2018

УДК [378.015.31:17.022.1]:821

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2018.131346>

Сергій Гуров, кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри англійської філології та методики викладання англійської мови
Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького

**МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ВИХОВАННЯ ДУХОВНО-МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ
У СТУДЕНТІВ ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

У статті представлено теоретико-концептуальну модель виховання духовно-моральних цінностей студентів гуманітарних спеціальностей засобами художньої літератури, проведено аналіз теоретичних праць вітчизняних та зарубіжних науковців, який свідчить, що необхідність педагогічного моделювання зумовлена потребою в об'єднанні всіх знань про особистість, в якій необхідно виховати духовно-моральні цінності засобами художньої літератури. Ефективне виховання духовних і моральних цінностей студентів гуманітарних наук можливе за умови створення теоретично обґрунтованої та експериментально підтвердженої теоретико-концептуальної моделі.

Ключові слова: духовно-моральні цінності; студенти гуманітарних спеціальностей; теоретико-концептуальна педагогічна модель.

Літ. 6.

Serhiy Hurov, Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor of the
English Philology and Methods of Teaching English Department
Melitopol Bohdan Khmelnytskyi State Pedagogical University

**MODELING THE PROCESS OF EDUCATION OF SPIRITUAL-MORAL VALUES
AMONG STUDENTS OF HUMANITARIAN SPECIALTIES BY MEANS OF
IMAGINATIVE LITERATURE**

The article deals with a theoretical and conceptual model of spiritual and moral values development of students of humanitarian specialties by means of imaginative literature, the analysis of theoretical works of scientists indicates that the necessity of pedagogical modeling is determined by the needs to combine all the knowledge about the personality. Thus, due to this model it becomes possible to educate spiritual and moral values by means of imaginative literature. The article also discovers effective education of the spiritual and moral values of students of humanities is possible provided that a theoretically grounded and experimentally verified theoretical-conceptual model is created. The article visualizes the theoretical and conceptual model of the process of raising the spiritual and moral values of students of humanitarian specialties by means of imaginative literature, as a descriptive analogue of the result, which reproduces the peculiarities of the pedagogical reality of higher educational institutions.

The components can be implemented due to a certain order in the technological process components of the model. Since the upbringing of spiritual and moral values is being investigated in the context of vocational training, the proposed model represents the integration of all the above components. At the same time, in this

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ВИХОВАННЯ ДУХОВНО-МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

model it is shown that the achievement of a high level is compulsory and without all three components the practical work will be inferior. Technological-procedural components foresee the implementation of the educational process in four stages: diagnostics, analysis and self-analysis of the levels of education of spiritual and moral values of students.

Planning of educational work, the choice of educational programs (implemented through methods of modeling, forecasting, designing, selection of specific exercises); the organization and regulation of the education of the spiritual and moral values of the students of the humanities by the means of imaginative literature implemented through the introduction of an elective interactive special course.

Keywords: *spiritual and moral values; students of humanities; theoretical and conceptual pedagogical model.*

Постановка проблеми. Оволодіння системою знань і навичок під час отримання педагогічної освіти в університетах уможливує вдосконалення інтелектуальних здібностей особистості в цілому. Проте перевага інтелектуального розвитку перед духовно-моральним формує особистість напівосвіченою та бездуховною. Наведемо слова Д. Менделєєва, який казав, що знання без виховання є мечем у руках божевільного. Саме від виховання молоді, яка завжди знаходиться в центрі соціальних змін і є одним з головних ресурсів суспільства залежить доля та суспільно-національне буття нашої країни. Освіту неможна розглядати без урахування прояву єдності навчання і виховання. Головним спрямуванням системи сучасної вітчизняної освіти має стати підготовка і виховання не тільки кваліфікованого спеціаліста-інтелектуала, який відповідає переліку компетентностей, зазначених в певних освітніх програмах, а й особистості духовної.

Аналіз досліджень та публікацій. У наукових розвідках багатьох учених знайшли відображення проблеми моделювання діяльності в навчальному процесі. Так, ми знаходимо фундаментальні наукові праці в галузі моделювання педагогічних, соціальних, виховних, аксіологічних систем у таких учених, як А. Агафонов, О. Анісимов, В. Григоренко, Б. Коротяєв, Г. Костюк, В. Міхєєв, Л. Сохань, В. Тютін, О. Федорова. В зазначених роботах у педагогічній літературі увага вчених зосереджена на визначенні сутності та структурних компонентах процесу моделювання.

Мета статті. Подання теоретико-концептуальної моделі виховання духовно-моральних цінностей студентів гуманітарних спеціальностей засобами художньої літератури.

Виклад основного матеріалу. Аналіз процесу виховання духовно-моральних цінностей, визначення і обґрунтування ціннісно-герметичного підходу як загальнонаукової основи і теоретико-методологічної стратегії нашого дослідження дають нам підстави для проектування теоретико-концептуальної моделі виховання духовно-моральних цінностей у студентів гуманітарних спеціальностей засобами

художньої літератури. Необхідність педагогічного моделювання зумовлена потребою в об'єднанні всіх знань про особистість, в якій необхідно виховати духовно-моральні цінності засобами художньої літератури.

На сьогодні існує чимало визначень поняття "педагогічна модель", які відображають певний аспект цього терміну. За визначенням В. Краєвського педагогічна модель є переходом від відображення педагогічної діяльності до її перетворення [4]. У В. Докучаєвої педагогічна модель пояснюється як синкретичний процес або описи в проектуванні [3]; О. Дахін схарактеризовує це поняття як концептуальний підхід до вирішення педагогічних завдань [2]. Нам імпонує визначення надане Т. Ващик, де педагогічна модель пояснюється як ідея про здійснення цілеспрямованого розвитку педагогічного об'єкта [1].

Моделювання як метод дослідницької діяльності забезпечує можливість розбудови теоретичної конструкції процесу виховання духовно-моральних цінностей у студентів гуманітарних спеціальностей, у якій втілений спосіб розуміння та пояснення сутності й природи досліджуваного об'єкта [5,43]. Такий спосіб моделювання є прикладом абстрактно-образного моделювання, що допомагає візуалізувати абстрактне поняття, зрозуміти причинно-наслідкові зв'язки досліджуваного процесу, не втратити цілісного уявлення про досліджуваний об'єкт, а також віднайти нову інформацію про цей об'єкт. Представлений у моделі аналіз і синтез процесу виховання духовно-моральних цінностей у студентів гуманітарних спеціальностей, що відтворюється, дає можливість моделювати педагогічний процес, у якому, як правило, виражається власне бачення характеристик досліджуваного об'єкта [6].

В проєктованій нами моделі, яку ми створюємо у дослідженні ми враховуємо такі функції: власне моделювання як спосіб відображення та перетворення об'єкта, який ще не існує в реальності; *гносеологічного інструменту* пізнання, інноваційності, прогнозування і визначення стратегії виховання духовно-моральних цінностей у студентів гуманітарних

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ВИХОВАННЯ ДУХОВНО-МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

спеціальностей засобами художньої літератури; *оперування* з об'єктами, щодо яких знання не представлено в певному обсязі і реалізації у практичних умовах освітньо-виховного середовища вищих навчальних закладів.

Таким *об'єктом* у нашому дослідженні виступає процес виховання духовно-моральних цінностей студентів гуманітарних спеціальностей засобами художньої літератури.

Отже, термін “модель” у нашому дослідженні розуміється нами як цілеспрямований процес створення моделі об'єкту-аналогу, яка відображає структурні, ієрархічні та функціональні властивості системи формування цього аксіологічного феномена у майбутніх фахівців.

Моделювання процесу виховання духовно-моральних цінностей студентів гуманітарних спеціальностей засобами художньої літератури – є творчим процесом, який вимагає постановки мети, розробки відповідних поточних і перспективних завдань виховної діяльності, що включають такі компоненти: опис проблем духовно-морального характеру, попередньої діагностики сформованості духовно-моральних цінностей студентів гуманітарних спеціальностей, відображення властивостей, динаміки і психолого-педагогічних закономірностей та умов виховання духовно-моральних цінностей студентів гуманітарних спеціальностей, що становлять педагогічну систему з певною структурою (цілісністю), ієрархічністю і функціональністю.

Наступним етапом моделювання процесу виховання духовно-моральних цінностей студентів гуманітарних спеціальностей засобами художньої літератури вважаємо виокремлення суттєвих чинників, розробку алгоритму, вибір наукового, методичного забезпечення, моніторинг стану виховної роботи. На останньому етапі – відбувається верифікація моделі, тобто вихідна діагностика, що виражається в оцінці результативності процесу виховання духовно-моральних цінностей студентів гуманітарних спеціальностей засобами художньої літератури. Оцінка результативності духовно-морального виховання відбувається на основі використання системи об'єктивних критеріїв, яка включає цілеспрямованість виховного процесу і його системний характер; наукову обґрунтованість методів і використання сучасних технологій виховного впливу. На останньому етапі моделювання такою відбувається апробація моделі та узгодження її на всіх рівнях управління у вищому навчальному закладі. Аналіз результатів виховної роботи (якісних і кількісних) дає

можливість узагальнити моделювання процесу виховання духовно-моральних цінностей, провести експертизу щодо відповідності моделі до придатності у професійній підготовці майбутніх фахівців гуманітарних спеціальностей, доповнити або змінити елементи моделі тощо.

Таким чином, ми візуалізуємо теоретико-концептуальну модель процесу виховання духовно-моральних цінностей студентів гуманітарних спеціальностей засобами художньої літератури як описовий аналог результату, що відтворює особливості педагогічної реальності ВНЗ.

Концептуально-теоретична модель складається з таких компонентів: *ціле-мотиваційного, теоретичного, технологічно-процесуального, змістовного, результативного.*

В ціле-мотиваційному компоненті представлено мету процесу виховання духовно-моральних цінностей, яка полягає у досягненні високого рівня вихованості духовно-моральних цінностей у студентів гуманітарних спеціальностей, що узгоджується на всіх рівнях управління вищого навчального закладу і реалізується за допомогою таких завдань: забезпечення інтересу до процесу виховання духовно-моральних цінностей; формування позитивної мотивації до підвищення рівня духовно-моральних цінностей засобами художньої літератури; формування позитивних духовно-моральних якостей і викорінення негативних якостей; розширення інформаційного фонду знань про сутність та структуру духовно-моральних цінностей особистості, навчання вмінню рефлексії духовно-морального досвіду та його актуалізації як захисного механізму особистості, формування духовно-морального мислення; розвиток духовно-моральних почуттів, навичок духовно-моральної поведінки, проектування власної поведінкової програми.

Під час виконання зазначених завдань дотримуються певного алгоритму, оскільки планомірне їх виконання забезпечує реалізацію мети виховання духовно-моральних цінностей студентів гуманітарних спеціальностей, яка полягає у підготовці майбутніх фахівців, здатних здійснювати духовно-моральний вибір і приймати рішення на основі сформованих внутрішніх критеріїв; готових до самовдосконаленням духовно-моральних рис; здатних виявляти почуття глибокого сердечного ставлення до оточення.

До теоретичного компоненту належать: методологічні підходи, закономірності, принципи, педагогічні умови, реалізація яких сприятиме ефективному здійсненню процесу виховання

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ВИХОВАННЯ ДУХОВНО-МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

духовно-моральних цінностей студентів гуманітарних спеціальностей. Ми розглянули зміст методологічних підходів у третьому розділі нашого дослідження, де дійшли висновку, що інтеграція ціннісного та герменевтичного методологічних підходів як комплементарних один одному, є новою теоретико-методологічною стратегією, метапринципом виховання духовно-моральних цінностей студентів засобами художньої літератури, здатним змінити стратегію духовно-морального виховання у вищому навчальному закладі.

На основі методологічних підходів визначено відповідні *принципи* організації процесу виховання духовно-моральних цінностей студентів гуманітарних спеціальностей засобами художньої літератури, які дають можливість розглянути окреслену проблему в комплексі, детальніше уявити сутність, специфіку, цілісність досліджуваного явища, виявити умови реалізації завдань дослідження.

Аксіологічний принцип. Цінності визначають основний зміст духовно-морального розвитку та виховання особистості студента. Будь-який зміст навчання, спілкування, діяльності може стати змістом виховання, якщо він віднесений до певної цінності. Педагогічна організація духовно-морального укладу того, хто навчається починається з визначення тієї системи цінностей, яка лежить в основі виховного процесу та розкривається в його змісті, цей процес триває все життя.

Принцип опори на фундаментальну основу духовно-моральних цінностей полягає у їх глибокому розумінні, що надає знання про їх прояви у різних виявах, що також спрямоване і на розвиток особистості майбутнього фахівця, на формування духовно-моральної свідомості тощо. У процесі професійної підготовки студентам важливо усвідомити роль і значення духовно-моральних цінностей у певній хронології під час розкриття культурних, соціальних, економічних, політичних і релігійних подій у житті українського народу, щоби зрозуміти, яким чином впливали і впливають закладені цінності на життя і творчість людей.

Принцип співтворчості викладача і студента у розвитку вмінь генерувати та розробляти технології та методики самовиховання і виховання дітей та учнівської молоді реалізується через організацію проблемно-діалогічного характеру виховної дії, що спрямована на взаємозбагачення науково-педагогічних працівників і студентів, підтримання суб'єкт-суб'єктних взаємин між учасниками виховного процесу. Основна увага в

такому плані завжди прикута до партнера, його емоційного та психологічного стану під час генерації нових ідей, критичного відбору форм, методів виховання тощо.

Принцип орієнтації на результат у вихованні духовно-моральних цінностей майбутніх фахівців передбачає повернення уваги учасників процесу виховання на досягнення певного рівня сформованості духовно-моральних цінностей за допомогою позитивної мотивації, на формування сукупності спеціальних знань і умінь, готовності майбутніх фахівців до самовиховання і самовдосконалення.

Принцип центрації виховання духовно-моральних цінностей на інтерперсональному рівні реалізується через заглиблення майбутнім фахівцем у внутрішній особистісний вимір, вміння здійснювати рефлексію власного досвіду. Даний принцип реалізується також через самооцінку виховних результатів, самостійного відбору психолого-педагогічного матеріалу для виховання, розробки нових вправ для саморегуляції тощо. У цьому контексті студенти мають самостійно сприяти поліпшенню виховних програм, намагатися розуміти протилежні та полярні позиції, зміцнювати міжособистісні стосунки на різних рівнях, бути здатними на моральний вчинок який є основною мірою духовного розвитку особистості.

Відзначимо, що розглянуті принципи у навчально-виховному процесі мають виступати у взаємодії один з одним і функціонувати як цілісна система, будь-який з означених принципів набуває свого сутнісного значення лише у зв'язку з іншими. Ці принципи проявляються одночасно на кожному етапі процесу виховання духовно-моральних цінностей студентів гуманітарних спеціальностей засобами художньої літератури, доповнюючи і підсилюючи один одного. Без сукупності роботи принципів неможливе правильне визначення завдань, відбір змісту, вибір форм, методів і засобів найдоцільнішої діяльності у вихованні духовно-моральних цінностей.

Щодо педагогічних умов, які є складовими теоретичного компоненту моделі виховання духовно-моральних цінностей студентів гуманітарних спеціальностей, то серед них ми визначаємо: створення аксіологічно спрямованого освітньо-виховного простору і залучення студентів у діяльність з засвоєння духовно-моральних цінностей у ньому; опора на ціннісний потенціал художньої літератури як засобу виховання духовно-моральних цінностей; створення умов для комфортного спілкування,

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ВИХОВАННЯ ДУХОВНО-МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

взаємодії, співпраці і співтворчості в навчально-виховному-процесі; організація процесу виховання на основі розробленого інтерактивного курсу “Художня література як чинник становлення духовно-моральної особистості студента”, в якому передбачено створення ситуацій для постійного діалогу як форми взаємодії між учасниками; системне впровадження у навчально-виховний процес ідеї гуманізму, досягнень національної та світової художньої літератури, на засадах яких формується світогляд особистості студента.

До технологічно-процесуального компонента моделі ми включили такі складники як: використання адекватної системи методів і засобів діагностики вихованості духовно-моральних цінностей особистості студента для своєчасного вимірювання ефективності цього процесу та етапи реалізації процесу виховання духовно-моральних цінностей студентів гуманітарних спеціальностей засобами художньої літератури.

Наведені вище компоненти можуть бути реалізовані за умов дотримання визначеного порядку в технологічно-процесуальних складових моделі. Оскільки виховання духовно-моральних цінностей досліджується в контексті професійної підготовки, то у запропонованій моделі представлено інтеграцію всіх окреслених складових. При цьому в даній моделі відображається, що досягнення високого рівня є обов'язковим і без усіх трьох складових практична робота буде неповною. Технологічно-процесуальні складові, у свою чергу, передбачають реалізацію виховного процесу на чотирьох етапах: діагностика, аналіз та самоаналіз рівнів вихованості духовно-моральних цінностей студентів (реалізується через методи спостереження, тестування, експертні оцінки, самооцінки, психодіагностичні методики); планування виховної роботи, вибір виховних програм (реалізується через методи моделювання, прогнозування, конструювання, підбору специфічних вправ); організація та регулювання виховання духовно-моральних цінностей студентів гуманітарних спеціальностей засобами художньої літератури (реалізується через запровадження елективного інтерактивного спецкурсу, розробку стимулюючих матеріалів, використанням специфічних форм і методів: лекції, семінари, бесіди, дискусії, диспути, тренінги поведінки, консультації, ділові та рольові ігри, методичні практикуми, психолого-педагогічні семінари, саморегуляцію, самоаналіз, рефлексію); моніторинг та оцінка результативності процесу виховання духовно-моральних цінностей студентів (реалізується через методи аналізу й обговорення результатів на різних рівнях та ін.).

Виховання духовно-моральних цінностей студентів гуманітарних спеціальностей засобами художньої літератури передбачає етапність цього процесу. Отже, схарактеризуємо їх: етап усвідомлення образу духовно-моральних цінностей, етап впровадження набутих знань про духовно-моральні цінності у власну поведінку, етап аналізу і рефлексії власної поведінки щодо відповідності духовно-моральним цінностям.

Перший етап забезпечує ознайомлення студентів з поняттям “духовно-моральні цінності” та надає їм можливість осягнути потенціал художньої літератури для виховання власної системи духовно-моральних цінностей на її основі. На цьому етапі відбувається усвідомлення принципів про добро і зло, що дає студентам можливість вибору дії, вчинку. Результат такої роботи – формування духовно-моральної свідомості, у якій відображаються ширі духовно-моральні почуття, що висвітлюються через духовно-моральну діяльність, ставлення до себе й оточення. Процес ознайомлення студентів з потенціалом художньої літератури для виховання духовно-моральних цінностей може бути представлений як процес орієнтації особистості на цінності представлені в національній та світовій літературах. Орієнтація в цьому випадку передбачає наявність емоційного стану впевненості у правильності обраного шляху на самовдосконалення. Така орієнтація спрямовує студента від задуму до результату: вірний вибір мети та засобів її досягнення, оцінку власної дії в зіставленні вчинку із загальною спрямованістю, планами та життєвими цінностями. Таким чином, набутий студентом рівень знань поступово стає необхідною базою для постійного пошуку, розвитку, удосконалення і поглиблення наявних уявлень. Саме тому таку орієнтацію можна визначити як процес формування духовно-морального стрижня, пошук свого місця і призначення у житті. Результатом і продуктом першого етапу є сформована позитивна настанова на зміни власної поведінки відповідно до системи духовно-моральних цінностей.

Другий етап – етап впровадження набутих знань про духовно-моральні цінності у власну поведінку – це ціннісно-сміслові визначення себе щодо цінностей виражених в літературі. Воно виражається у прагненні та бажанні студента чинити відповідно до системи духовно-моральних цінностей. Цей етап характеризується пристосуванням духовно-моральної свідомості студентів гуманітарних спеціальностей до конкретних умов існування. Захисний духовно-моральний фільтр спрацьовує, коли пережиті

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ВИХОВАННЯ ДУХОВНО-МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У СТУДЕНТІВ ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ

почуття знаходять прояв через захисні реакції, спрямовуються на активне ствердження та підтримку справедливих дій інших.

Третій етап процесу виховання духовно-моральних цінностей студентів гуманітарних спеціальностей є етапом аналізу і рефлексії власної поведінки студентом щодо її відповідності духовно-моральним цінностям оспіваними в літературі. Для цього етапу характерною є неприйняття інформації студентом, яка несумісна з щирими духовно-моральними почуттями, сформованими за допомогою стимулюючих матеріалів. На цьому етапі студенти здатні аналізувати літературні твори щодо їхнього виховного потенціалу, також здійснювати самоконтроль власної поведінки відповідно до системи духовно-моральних цінностей.

Змістовий компонент моделі представлено методичним забезпеченням процесу виховання духовно-моральних цінностей студентів гуманітарних спеціальностей засобами художньої літератури. Відзначимо, що важливу роль в змістовному компоненті відіграють стимулюючі матеріали, обрані для виховання духовно-моральних цінностей.

На наш погляд, стимулюючі матеріали, мають бути розробленими для студентів із урахуванням їх індивідуальних якостей і застосовані викладачами з урахуванням діагностичних методик для роботи зі студентами, що дозволить урахувати їхні особливості на різних рівнях. Розміщення стимулюючих матеріалів у навчально-методичних комплексах гуманітарних спеціальностей стикається з питанням визначення пропорцій розміщення стимулюючих матеріалів у навчально-методичних комплексах і повинно розглядатися на основі психолого-педагогічних теорій. Відзначимо, що необхідно структурувати розроблений стимулюючий матеріал таким чином, щоб виконання розвивальних і пізнавальних завдань завжди поєднувалося з виховними. Рекомендована типова структура стимулюючого матеріалу для виховання духовно-моральних цінностей в навчально-методичному комплексі складається з таких елементів: найменування теми; мета та завдання вивчення теми; коротка характеристика розглянутих духовно-моральних якостей за темою; інформація з кожного питання теми (текст із малюнками, схемами, графіками, гіпертекст, мультимедіа тощо); висновки діагностики формування певних духовно-моральних характеристик; питання і завдання для самостійної роботи (самовиховання саморегуляції); список літератури й електронних ресурсів, що містять інформацію з теми.

Стимулюючі матеріали для виховання духовно-моральних цінностей студентів гуманітарних спеціальностей повинні виконувати певні функції, а саме: професійна (відповідальність у виконанні професійних обов'язків), аналітична (вміння аналізувати запропонований матеріал відповідно наявності в ньому потенціалу для виховання духовно-моральних цінностей); творча (розвиває творчість і винахідливість студентів у прийнятті духовно-моральних рішень у нестандартних ситуаціях), перетворювальна (допомагає змінити ставлення до себе й оточення, виконання професійних і колективних доручень тощо); рефлексивна (допомагає здійснювати самоконтроль і інтроспекцію щодо вдосконалення власної поведінки відповідно до духовно-моральних цінностей).

Варто відмітити, що під час впровадження стимулюючих матеріалів виникає необхідність спостереження за змінами у показниках сформованості духовно-моральних цінностей студентів та занесенням отриманої інформації в діагностичні карти, що дозволить не тільки ознайомитися з інформацією, але й відстежити якісні зміни, що відбуваються в свідомості майбутніх фахівців, побачити зміни в духовно-моральній діяльності тощо. Для кількісного оцінювання ми залучаємо різні діагностичні методики і тести, написання есе, а також створення авторських проєктів тощо. Це означає, що для моделі процесу виховання духовно-моральних цінностей особливе значення мають функції контролю, координації, регулювання, основним інструментом якої є моніторинг виховної діяльності.

Результативним компонентом моделі виступає прогнозований результат: вихованість духовно-моральних цінностей, яка проявляється в розвитку особистісної духовно-моральної культури учасника взаємодії, і відповідає встановленим критеріям та рівням вихованості. Відповідно до теоретико-концептуальної моделі дослідження названо прояви, що відображають теоретичний рівень опису вихованості духовно-моральних цінностей особистості. Розроблену модель реалізовано й експериментально перевірено у процесі впровадження спецкурсу виховання духовно-моральних цінностей студентів гуманітарних спеціальностей засобами художньої літератури. Цей спецкурс, входить до структури технологічно-процесуальних складових моделі виховання духовно-моральних цінностей студентів, він може входити як до варіативної частини професійно орієнтованого циклу за вибором ВНЗ (обсяг 3 кредити – відповідно 90

**МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ВИХОВАННЯ ДУХОВНО-МОРАЛЬНИХ ЦІННОСТЕЙ У
СТУДЕНТІВ ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

годин), так і за вибором студента (орієнтовна кількість кредитів – 3, годин – 90). Він поділяється на лекційні, семінарські заняття та самостійну роботу.

Висновок. Узагальнюючи сказане, ми дійшли висновку, що ефективно виховання духовно-моральних цінностей студентів гуманітарних спеціальностей можливе за умови створення теоретично обґрунтованої та експериментально перевіреної теоретико-концептуальної моделі. Подальшого розвитку на нашу думку є створення методичного забезпечення формування духовно-моральних цінностей засобами художньої літератури на аудиторних заняттях та позакласній роботі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ващик Т. І. Моделювання у навчально-виховному процесі вищої школи / Т.А.Ващик // Нові технології навчання. – К.: НМЦВО, 2005. – Вип.41. – С.147–158
2. Дахин А. Н. Педагогическое моделирование как средство модернизации образования в открытом информационном сообществе [Електронний ресурс] / А. Н. Дахин. – Режим доступу: http://vio.uchim.info/Vio_21/cd_site/articles/art_1_6.htm. – Назва з екрану.
3. Докучаева В. В. Проектирование инновационных педагогических систем у современном освітньому просторі: монографія / В. В. Докучаева. – Луганск: Альма-матер, 2005. – 304с.
4. Краевский В. В. Методология педагогического исследования: пособие для педагога-исследователя / В. В. Краевский. – Самара: Самарский ГПИ, 1994. – 165 с.
5. Педагогический словарь: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений/ В. И. Загвязинский, А. Ф. Закирова, Т. А. Строчкова и др.; под ред.

В. И. Загвязинского, А. Ф. Закировой. – Москва: Академия, 2008. – 352 с.

6. Шумилин А. Т. Проблемы теории творчества / А. Т. Шумилин. – М.: Высш.шк., 1989. – 144 с.

REFERENCES

1. Vaschik, T.I. (2005). Modeljuvannja u navchalno-vyhovnomu procesi vyshhoi shkoly [Modeling in the educational process of higher education]. *New technologies of teaching*. Kyiv: NMCVV, vol.41, pp. 147–158. [in Ukrainian].
2. Dakhin, A.N. Pedagogicheskoe modelirovanie kak sredstvo modernizacii obrazovanija v otkrytom informacionnom soobshhestve [Pedagogical modeling as a means of modernizing education in the open information community] [Electronic resource]. Access mode: http://vio.uchim.info/Vio_21/cd_site/articles/art_1_6.htm. The name of the screen. [in Russian].
3. Dokuchaeva, V.V. (2005). *Proektuvannja innovacijnyh pedagogichnyh system u suchasnomu osvithnomu prostori: monografija* [Design of innovative pedagogical systems in the modern educational space: monograph]. Lugansk: Alma Mater, 304 p. [in Ukrainian].
4. Kraevsky, V.V. (1994). *Metodologija pedagogicheskogo issledovanija: posobie dlja pedagoga-issledovatelja* [Methodology of pedagogical research: manual for a teacher-researcher]. Samara: Samara GPI, 165p. [in Russian].
5. Zagvyazinsky, V.I., Zakirova, A.F. & Stokov, T.A. (2008). *Pedagogicheskij slovar: ucheb. posobie dlja stud. vyssh. ucheb. zavedenij* [Pedagogical dictionary: manual for students of higher educational institutions and others]. Moscow: Academy, 352 p. [in Russian].
6. Shumilin, A.T. (1989). *Problemy teorii tvorcestva* [Problems of Creation Theory]. Moscow: Vyssh.shk., 144 p. [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 05.03.2018

“Виробляй, розвивай свої здібності працею, творчістю”.

*Василь Сухомлинський
видатний український педагог*

“Моральність – основа всіх людських цінностей”.

*Альберт Ейнштейн
один з найвизначніших фізиків ХХ століття.
Лауреат Нобелівської премії 1921 року*

